

Bureauonderzoek

Wegtracé parallelweg N 207
te Bergambacht

Opdrachtgever: Gemeente Bergambacht

Hazenberg AMZ Publicaties 2010 - 14

 Middelstegracht 89r - 2312 TT - Leiden

 071 5126 216

 www.hazenbergarcheologie.nl

 KVK Rijnland 28088724 - BTW-nr. 8122.36.129.B.01

Colofon

Hazenberg AMZ Publicaties 2010-14

Titel: Bureauonderzoek, Wegtracé parallelweg N 207 te Bergambacht
Projectnummer: 4261

Auteur: J.L. Bolt. Opdrachtgever: Gemeente Bergambacht
Versie: 2.0

Autorisatie: A. Borsboom

Datum: 5 januari 2011

ISSN: 1872-4736

Hazenberg Archeologie Leiden bv
Middelstegracht 89r
2312 TT LEIDEN

☎ 071 - 5126 216

☎ 071 - 5212 437

🌐 <http://www.hazenbergarcheologie.nl/>

© 2009 Hazenberg Archeologie Leiden B.V.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hazenberg Archeologie Leiden bv.

Contactgegevens Hazenberg Archeologie

Contactpersoon: Jacqui Bolt
Telefoon: 071 - 5126216
Mobiel: 06 – 12443762
E-mail: j.bolt@hazenbergarcheologie.nl
Postadres: Middelstegracht 89r, 2312 TT Leiden

Contactgegevens Opdrachtgever

Contactpersoon: Gert Bruggeman
Telefoon: 0182-356515
Mobiel: 06-12972342
E-mail: g.bruggeman@bergambacht.nl
Postadres: Postbus 3, 2860 AA Bergambacht

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE.....	3
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS.....	4
1. INLEIDING.....	5
1.1 Plangebied	5
1.2 Onderzoeksdoel	5
1.3 Onderzoeksopzet	6
1.4 Huidig grondgebruik en verwachte bodemingrepen	6
2. BUREAUONDERZOEK.....	7
2.1 Methode	7
2.2 Resultaten	7
2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting	14
3. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	15
Conclusie	15
Aanbevelingen	15
LITERATUUR.....	16
Afbeeldingen.....	16

Administratieve gegevens

Provincie	Zuid-Holland
Gemeente	Bergambacht
Plaats	Bergambacht
Toponiem	Parallelweg N207
Kaartblad	38B
Coördinaten	113.200/439.550 tot 113.190/438.900
Kadastraal nr.	Sectie A, perceel 6133G
Oppervlakte plangebied	Wegtracé van 600m bij 4,5m (circa 3.000 m²)
Hoogte maaiveld	Ca. -1.00 tot -1.25 m NAP
Grondwatertrap	II
Opdrachtgever	Provincie Zuid-Holland
Uitvoerder	Hazenberg Archeologie
Bevoegd Gezag	Gemeente Bergambacht
Contactpersoon bevoegd gezag	Gert Bruggeman
Deskundige namens bevoegd gezag	Drs. D. Stiller (Milieudienst Midden Holland)
Huidig grondgebruik	wegberm N207
Historisch grondgebruik	agrarisch
Geplande bestemming	parallelweg
Belangrijkste bodemverstoringen	tot maximaal 1,0 m –mv ontgraven
Onderzoeksmelding (CIS-code)	43217
Datum onderzoeksmelding	28-09-2010

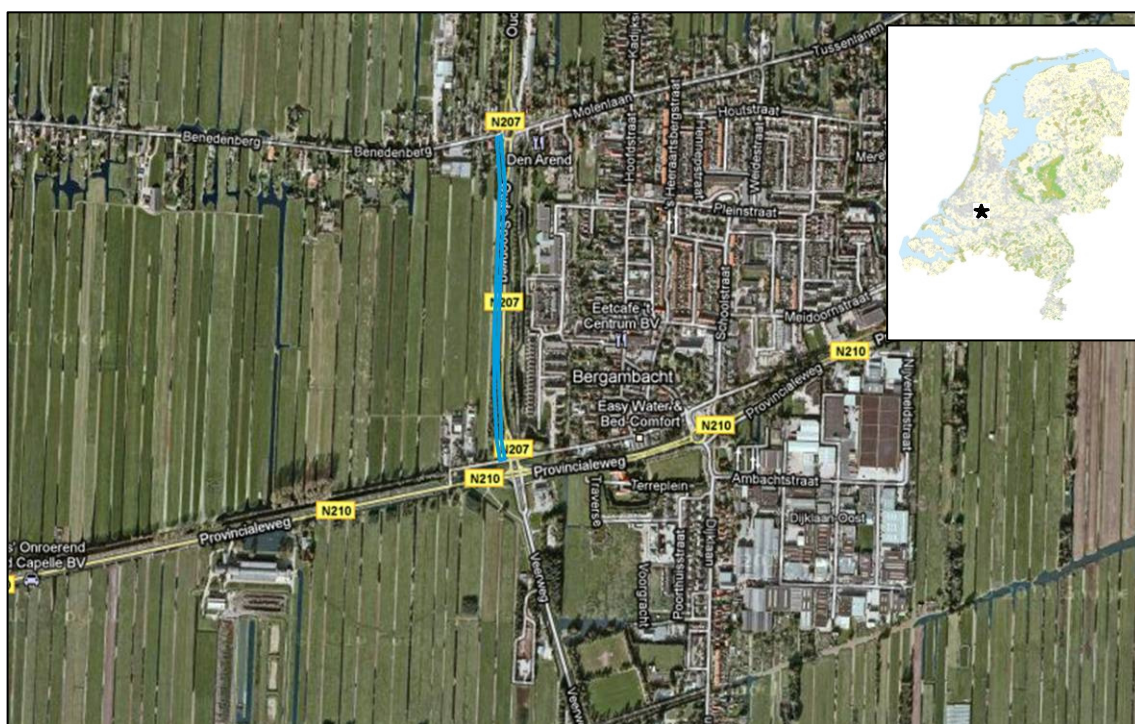
1. INLEIDING

De gemeente Bergambacht is van plan om langs de N207 een parallelweg ten behoeve van fietsers en landbouwverkeer aan te leggen.

Bij deze plannen zijn bodemingrepen voorzien, waardoor mogelijk aanwezige waardevolle archeologische resten geheel of gedeeltelijk vernietigd kunnen worden. Daarom moet in de regel voorafgaand aan de uitvoering van de plannen archeologisch onderzoek uitgevoerd worden. Dit is gebeurd door middel van een bureauonderzoek.

1.1 Plangebied

Het plangebied betreft een smalle strook grond, aan de westzijde langs de Oude Spoorweg (provinciale weg N 207), vanaf de Benedenberg in het noorden tot aan de N210 in het zuiden. Het betreft een wegtracé voor een aan te leggen parallelweg en is ca 660 m lang en ca 4,5 m breed; daarmee is het gebied in totaal ca 3.000 m² groot. Het gebied is momenteel nog in gebruik als wegberm / grasland.

Afbeelding. 1: Locatie van het wegtracé (blauwe lijn). Inzet: ligging in Nederland (bron: Google maps.)

1.2 Onderzoeksdoel

Doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie aan de hand van bestaande bronnen, over bekende en/of te verwachte archeologische waarden. Dit gebeurt aan de hand van bestaande bronnen en omvat de aan- of afwezigheid, het karakter en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit van de archeologische waarden, en aardwetenschappelijke gegevens.

Het resultaat van het bureauonderzoek is een gespecificeerde archeologische verwachting voor het gebied, waarin uitgesproken wordt óf, waar en wat voor archeologische resten in het gebied verwacht worden. Tevens worden de mogelijke gevolgen van de voorgenomen bodemversturende werkzaamheden geïnventariseerd. Op basis van de gespecificeerde

archeologische verwachting kan bepaald worden of en zo ja welk vervolgonderzoek benodigd is.

1.3 Onderzoeksopzet

Bureauonderzoek

Het bureauonderzoek wordt uitgevoerd door het inventariseren van bestaande relevante archeologische en aardkundige informatie. Het bureauonderzoek is zo veel mogelijk opgezet conform richtlijnen in het protocol bureauonderzoek van de KNA 3.1 en is uitgevoerd door drs. J.L. Bolt.

Het bureauonderzoek beoogt de volgende onderzoeksvragen te beantwoorden:

- Zijn er binnen de grenzen van het plangebied bekende archeologische resten bekend? Zo ja, is bekend wat is de aard, omvang, ligging, datering van deze resten is?
- Worden binnen de grenzen van het plangebied archeologische resten verwacht? Zo ja, wat is de omvang, ligging, aard en datering van deze verwachte resten?
- In hoeverre hebben (sub)recente ingrepen binnen de plangebieden eventueel aanwezige archeologische waarden aangetast?
- Is vervolgonderzoek noodzakelijk om de eventueel aanwezige resten op te sporen of om de waarde ervan te bepalen?

1.4 Huidig grondgebruik en verwachte bodemingrepen

Het plangebied ligt buiten de bebouwde kom van Bergambacht en is op dit moment in gebruik als berm en leidingenstrook aan de westzijde van de N207. In het plangebied is geen bebouwing aanwezig.

De verwachte bodemingreep is het afgraven van een wegcunet voor de parallelweg. De ontgravingsstrook is 4,5m breed en 660m lang. De ongravingsdiepte zal maximaal 1,0 m – mv bedragen.

2. BUREAUONDERZOEK

2.1 Methode

Het Bureauonderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1). De werkzaamheden bestonden onder andere uit het verzamelen en interpreteren van aardwetenschappelijke informatie (uit geologische, geomorfologische en bodemkundige kaarten en bronnen), van archeologische informatie, en het bestuderen van historische en historisch geografische bronnen (historische en topografische kaarten). Daarnaast is overige relevante informatie verzameld over de plannen en het plangebied.

De volgende bronnen zijn onder andere geraadpleegd:

- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden IKAW (via Archis)
- Archeologische Monumentenkaart AMK (via Archis)
- Landelijke archeologische database ArchisII
- Historische kaarten (via watwaswaar.nl)
- Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH)
- Bodemkaart 1:50.000 (via bodemdata.nl / Archis)
- Geomorfologische kaart 1:50.000 (via Archis)
- Luchtfoto's onderzoeksgebied (Google Earth)
- Topografische Kaart 1:25:000 (Topografische Dienst, Emmen)
- relevante publicaties en literatuur
- aanvullende informatie van de opdrachtgever
- Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS)

2.2 Resultaten

Geologie en landschap

Bergambacht ligt in de zuidoosthoek van de Krimpenerwaard. De Krimpenerwaard is het driehoeksgebied tussen de rivieren de Lek, Hollandse IJssel en Vlist. Onder het huidige bodemoppervlak, soms tot een diepte tussen 14 en 16 meter –NAP, liggen pleistocene rivierafzettingen die behoren tot de Formatie van Kreftenheye. De Formatie van Kreftenheye bestaat uit fluviatiel zand en grind en ontstond in de lange periode van ongeveer 150.000 tot 10.000 jaar geleden. In de winters vielen de rivierbeddingen droog en trad op grote schaal verstuiving van zand op, en zo vormden zich langs de rivier duinen. Dit kwam voornamelijk aan het einde van de laatste IJstijd (100.000 tot 10.000 jaar geleden) veel voor. Deze rivierduinen waren soms wel tientallen meters hoog. Deze hoger gelegen plaatsen (donken) in het landschap zijn later in het Holoceen zeer geschikt als woonlocaties. Dit waren de weinige droge plekken in een nat veen-/moeraslandschap.¹ Deze rivierduinen zijn in Bergambacht en in de directe omgeving van Bergambacht te vinden op een diepte van 10 meter -NAP tot vlak onder het maaiveld.²

Na de laatste IJstijd, rond 10.000 voor Christus (de overgang van Pleistoceen naar Holoceen) zorgt een permanente temperatuurstijging voor een gestage stijging van de zeespiegel. Door de natte omstandigheden in het laaggelegen gebied ontstaat veengroei. In de Krimpenerwaard groeit over een periode van circa 5000 jaar een dik pakket veen. Dit veenpakket wordt aangeduid met de naam Hollandveen.

De rivierduinen raken langzaam overgroeid en verdwijnen onder het veen. De hoogste toppen van de rivierduinen blijven boven de veenlaag bestaan. Deze worden donken genoemd.

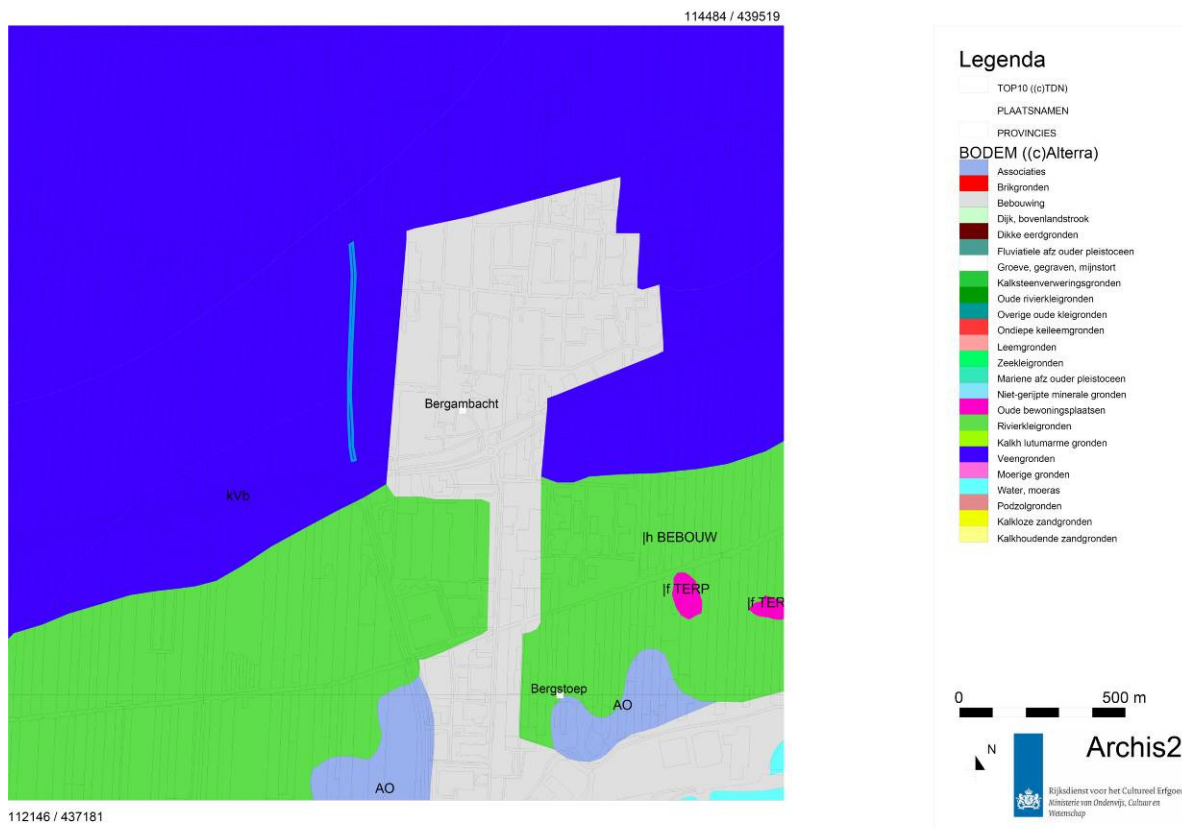
¹ Leijnse 2006: 5.

² De Koning 2001, Kruidhof 2005

Tot ongeveer het begin van onze jaartelling gaat dit proces van veenvorming door en wordt slechts een aantal malen onderbroken door afzettingen van de zee, waarin klei (afzettingen van Calais) wordt afgezet in het lage achterland.³ Op de bodemkaart van Alterra, afb. 2, is te zien dat het wegtracé in een veengebied ligt (donkerblauwe gebied).

Bodemkaart Alterra

29-09-2010

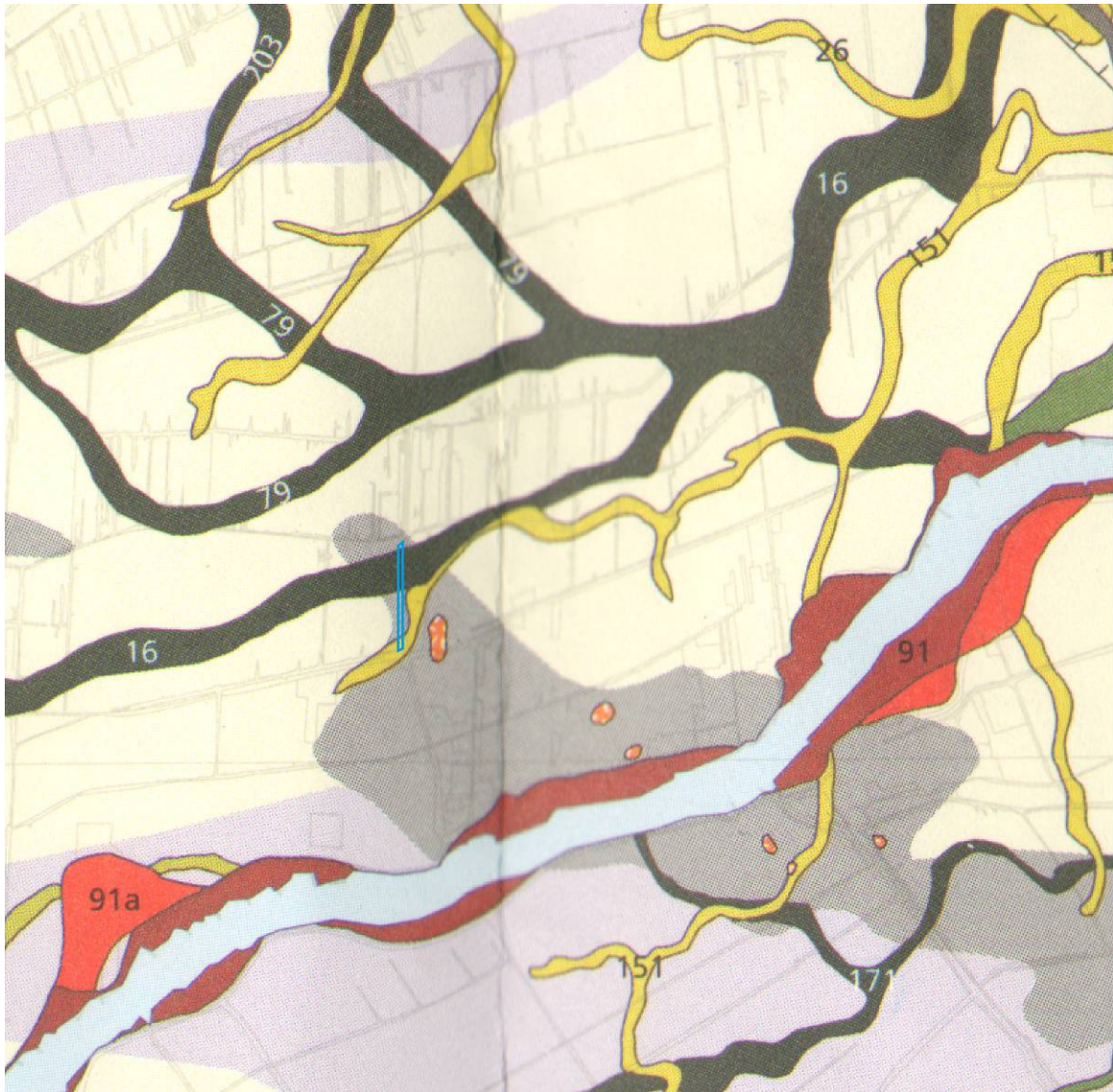
Afbeelding 2: In lichtblauw het wegtracé op de bodemkaart. (Bron: Archis II)

Bergambacht ligt aan de noordkant van de rivier de Lek in de Krimpenerwaard. De stroomgordel van de Lek doorsneet hier in later tijden de pleistocene rivierduinen.⁴ Langs de rivier ontstonden her en der hoger gelegen oeverwallen, maar de nog hoger gelegen donken waren de plaatsen waar de eerste menselijke bewoning ontstond. Op afbeelding 3 is te zien dat het wegtracé twee fossiele stroomgordels doorsnijdt.

³ Visscher 1986: 11-13; Besuijen en Breimer 2010.

⁴ De actieve sedimentatieperiode van de Lek begon enkele jaren voor onze jaartelling en stopte rond de 11e eeuw, als een begin wordt gemaakt met het afdammen van de Rijn bij Wijk bij Duurstede, Berendsen & Stouthamer 2001: 213-214 (Stroomgordel Lek, nr. 91).

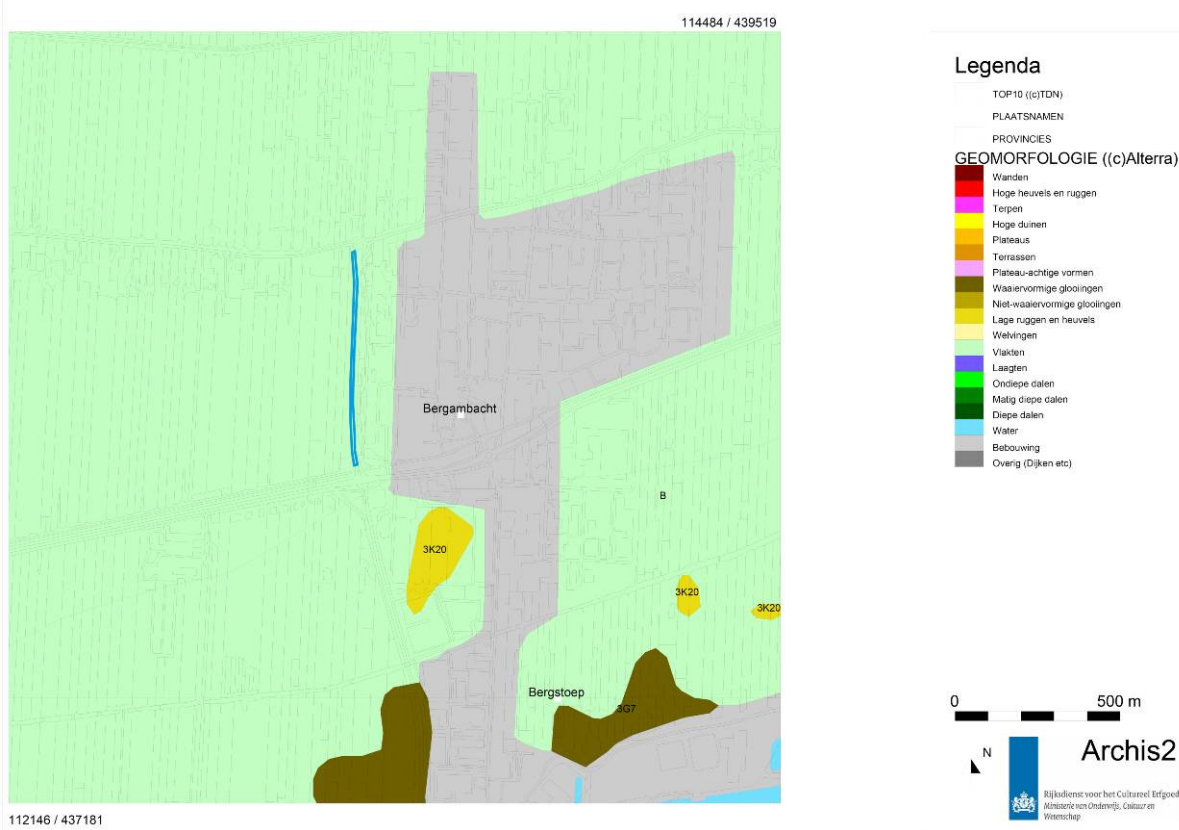

Afbeelding 3: Paleogeografische kaart met fossiele rivierlopen en pleistocene ondergrond in en rond Bergambacht (naar: Berendsen & Stouthamer 2001). Het blauwe kader is het wegtracé.

Fossiele stroomgordels lopen langs het noorden van Bergambacht en door het onderzoeksgebied heen. Op de kaart van Berendsen en Stouthamer (afb. 3) is in grijs de fossiele rivierduin te zien. De oranje vlek rechts van het onderzoeksgebied in afbeelding 5 is de donk waarop het oude centrum van Bergambacht gebouwd is. De oude stroomgordel 151 (Schoonhoven) is gedateerd van 4920 tot 3920 BP (Before Present = voor heden, 1950) en de afzetting ligt op een diepte van -4.1 tot -5.2 NAP (circa 3.1 –mv tot 4.2 –mv). De stroomgordel 16 (Bergambacht) is gedateerd van 7200 tot 6335 BP en de afzetting ligt op een diepte van -4.5 to -10.2(?) NAP (circa 3.5 –mv tot 9.2(?) –mv).⁵

Afbeelding 4 laat zien dat het wegtracé op een vlak landschap ligt. Het rivierduin ligt hier enkel meters onder de grond en veroorzaakt geen verhoging van het landschap.

⁵ Berendsen en Stouthamer 2001.

Afbeelding 4: Uitsnede uit de geomorfologische kaart. Het plangebied in blauw. (bron: ArchisII)

In de middeleeuwen worden de veengronden in de Krimpenerwaard langs de Lek ontgonnen voor landbouwgebruik en wordt veen/turf gewonnen voor het gebruik als brandstof. Het oude centrum van Bergambacht ligt op een donk. Dit is de enige donk in de Krimpenerwaard die nog boven de omringende landerijen uitsteekt (plaatselijk tot bijna 3 meter boven het maaiveld).⁶ Het donkzand (matig grof zand) ligt hier aan de oppervlakte (Formatie van Kreftenheye). Eromheen ligt de rivierduin dieper in de ondergrond. Rondom het centrum dekken rivierafzettingen het Hollandveen af, plaatselijk afgewisseld met kom- en oeverafzettingen van Gorkum.⁷

Conclusie geologie en landschap

Onder het toekomstige wegtracé ligt een ouder rivierduin. Over het rivierduin lopen twee fossiele stroomgordels, Schoonhoven op circa 3.1 –mv tot 4.2 –mv en Bergambacht op circa 3.5 –mv tot 9.2(?) –mv. Bovenop het rivierduin en de fossiele stroomgordels is een veenpakket ontstaan.

Historische ontwikkeling

In de Late Middeleeuwen gingen mensen zich vestigen op een natuurlijke verhoging in het landschap: de donk van Bergambacht. Tijdens de eerste vermeldingen in de 13^e eeuw wordt het dorp Mons of Alinger Parochie genoemd. Op het zuidelijke deel van de donk lag 't Slot van de heren Van den Berg. Een brand in de 16^e eeuw legde grote delen van het dorp in as. Daarna kende het dorp een redelijk welvaart met de hulp van de hennepwekerij in de Krimpenerwaard. Het dorp breidde zich hierdoor geleidelijk uit.

⁶ Bosch & Kok 1994: 81-84.

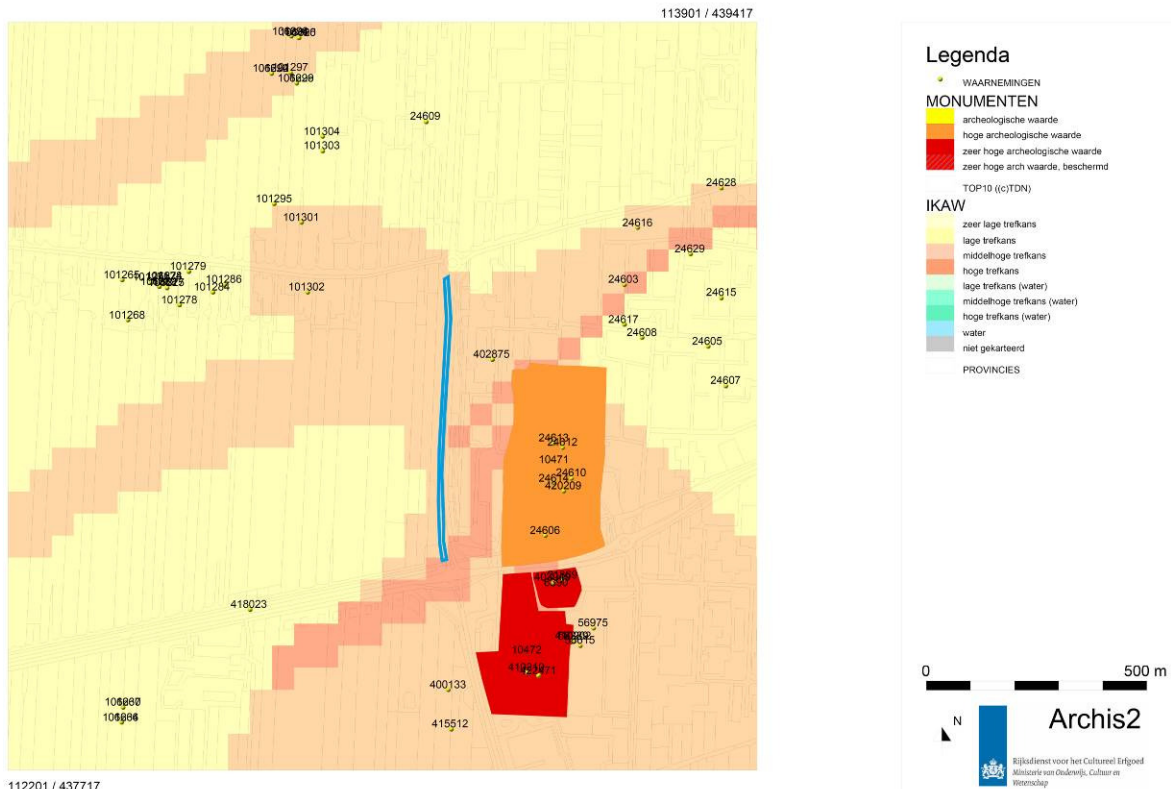
⁷ Alleen weergegeven op de geologische kaart van Nederland, niet in Berendsen & Stouthamer 2001.

Historisch kaartmateriaal

Het historische kaartmateriaal is voor Bergambacht zeer beperkt. Op een enkele kaart is het centrum van Bergambacht te zien (De 'caerte der heerlijkheit van 's Heeraertsberge Bergambacht en der Stede Ammerstol' uit 1683) maar het onderzoeksgebied ligt hier buiten. Een eerste duidelijke kaart van het plangebied is de kadasterkaart uit 1811-1832. Op deze kaart, zie afbeelding 5, is te zien dat het onderzoeksgebied gebruikt is voor agrarische doeleinden. De verkaveling van het gebied is grotendeels onveranderlijk gebleven.

Afbeelding 5: Uitsnede uit het kadastrale minuutplan, ca 1811-1832. De globale ligging van het wegtracé is in blauw globale aangegeven.

Afbeelding. 6. De ligging van het wegracé met de archeologische monumenten, de IKAW (Indicatieve Kaart Archeologische Waarde) en de Archis-waarnemingen.

Bekende archeologische waarden

Ten oosten van het onderzoeksgebied liggen drie terreinen van hoge tot zeer hoge archeologische waarde, zoals te zien op afb. 6. De terreinen liggen op de donk die beschreven staat in het hoofdstuk Geologie en landschap. De terreinen zijn van hoge archeologische waarde omdat ze bewoning uit de Midden- en Late Steentijd verwachten.

Monument nr. 10.471

Hoge archeologische waarde. Hier ligt het oude dorpscentrum van Bergambacht. Tijdens boringen is de donk van Bergambacht met bewoningssporen uit het Meso- en Neolithicum aangetroffen.

Monument nr. 6.390

Zeer hoge archeologische waarde. Op dit terrein ligt een donk met prehistorische bewoningssporen, resten van het kasteel 's-Heer Aartsberg uit de Late Middeleeuwen en de resten van een landhuis uit de Nieuwe tijd.

Monument nr. 10.472

Zeer hoge archeologische waarde. Ook op dit terrein ligt de donk met prehistorische bewoningssporen (Meso- en Neolithicum).

Verwachte archeologische waarden

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) heeft het onderzoeksgebied een middelhoge trefkans op archeologische waarden (afbeelding 6). Deze indicatie is gebaseerd op de aanwezigheid van de rivierduinen in de grond en de fossiele stroomgordels. Vanaf de Midden- en Late Steentijd waren rivierduinen en de fossiele stroomgordels namelijk favoriete woonplekken. Dit waren droge en stabiele plekken in moeras-/veengebied.

Archis-waarnemingen

Zoals te zien op afbeelding 6 zijn er rondom het wegtracé meerdere archeologische waarnemingen gedaan (de gele stippen met een nummer). Hieronder volgt een opsomming van de dichtstbijzijnde waarnemingen.

101.301	Aardewerk uit de Nieuwe Tijd
101.302	Aardewerk uit de Late Middeleeuwen (kogelpot)
402.875	Dit terrein is in het kader van de update van de AMK Zuid Holland in 2005/2006 als monumententerrein afgewezen. Er bleken onvoldoende gegevens te zijn om het terrein als monument te behouden.
418.023	Proefsleuven onderzoek waarbij vermoedelijk de eerste ontginning en eerste bewoning van de Krimpenerwaard uit de Middeleeuwen is aangetroffen.
400.133	Booronderzoek aan de Veerweg (Kruidhof 2005) met een Meso- of Neolithische vindplaats op het rivierduin, 6m –mv.
24.609	Aardewerk uit de Nieuwe Tijd en Middeleeuwen.

Conclusie archeologische waarden en waarnemingen

Ten oosten van het wegtracé liggen archeologische monumenten op de locatie van de donk. De archeologische monumenten betreffen bewoning uit de Steentijd en het oude dorpscentrum en slot uit de Middeleeuwen. De verwachtingen van de IKAW laten het rivierduin en de fossiele stroomgordels zien voor vindplaatsen uit de prehistorie. De meeste waarnemingen wijzen op aardewerk uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Vermoedelijk gaat dit om bewoning langs de oude hoofdwegen (Benedenbergweg en Cornelis Gerardus Roosweg).

2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting

In het plangebied zijn in de bovenste meters van de ondergrond naar verwachting geen archeologische waarden aanwezig; de kans op de aanwezigheid van archeologische resten wordt laag geacht. Vanaf het Laat-Paleolithicum of Mesolithicum zijn de rivierduinen in deze omgeving bewoond geweest, maar de top hiervan wordt in het plangebied op meer dan 4 m -mv verwacht. Ook kan bewoning vanaf het Neolithicum plaatsgevonden hebben op de oeverwallen van door het in het plangebied aanwezige riviersysteem, maar de top van de oeverafzettingen bevinden zich naar verwachting op meer dan 3 m onder maaiveld. De ondergrond bestaat in de bovenste meters naar verwachting uit veen- en kleiafzettingen

Aangezien de bodemingrepen slechts tot maximaal 1 m onder maaiveld zullen reiken, is het niet de verwachting dat hierdoor archeologische waarden bedreigd zullen worden.

3. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Ten westen van de N207 wil de gemeente een parallelweg aanleggen. De maximale ontgravingsdiepte bedraagt hierbij ca 1,0 m –mv. Het gebied is onderzocht door middel van een bureauonderzoek, waarbij gekeken is naar de geologische kaarten, de historie van de locatie, historische kaarten en archeologische onderzoeken in de omgeving.

Conclusie

Er liggen geen archeologische monumenten op het wegtracé of er direct tegen aan. Er zijn geen waarnemingen gedaan op de locatie van het wegtracé, en op basis van de verwachte geologische / landschappelijke situatie worden ook geen resten verwacht.

Aanbevelingen

Zoals bij bovenstaande conclusie is aangegeven, zullen bij de voorgenomen maaiveldverlaging van maximaal 1,0 m zullen daarom naar verwachting geen archeologische waarden worden bedreigd.

Op basis hiervan wordt nader archeologisch onderzoek niet noodzakelijk geacht.

De beslissing of nader archeologisch onderzoek wordt verlangd wordt echter genomen door de daartoe bevoegde overheid.

Bij het onverhoopt toch aantreffen bij de graafwerkzaamheden van (mogelijk) archeologische resten geldt echter onverminderd wel de wettelijke meldingsplicht (art. 53 Wamz).

Literatuur

Berendsen, H.J.A. & E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*, Assen.

Besuijen, G.P.A. en J.N.W. Breimer, 2010: *Bergambacht – Oude dorpskern: Raadhuisstraat en Kerksingel: Archeologisch Bureauonderzoek*, Hazenberg AMZ Publicaties 2010-05.

Bosch, J.H.A. & H. Kok, 1994: *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 38 West Gorinchem*, Haarlem.

Koning, M.W.A. de, 2001a. 1e fase, verkennend Archeologisch Bodemonderzoek bouwlocatie 't Slot te Bergambacht. *ArcheoMediarapport AO1-461.z*, ArcheoMedia b.v., Nieuwerkerk a/d IJssel.

Koning, M.W.A. de, 2001b. Karterend en waarderend archeologisch booronderzoek bouwlocatie 't Slot te Bergambacht. *ArcheoMediarapport*

Kruidhof, C.N., 2005: *Plangebied Veerweg (N478), gemeente Bergambacht; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (kartering)*, RAAP-rapport 1214

Leijnse, K., 2006: *Plangebied Badhuisstraat, gemeente Bergambacht: archeologisch vooronderzoek: karterende fase*, Amsterdam (RAAP-notitie 1486).

Visscher, H.C.J., 1986: *Systematische veldkartering in de Krimpenerwaard. Rapport van het Vooronderzoek*, RAAP-rapport 3.

Afbeeldingen

Afbeelding 1: Locatie van het wegtracé (blauwe lijn). Inzet: ligging in Nederland (bron: Google maps.)

Afbeelding 2: In lichtblauw het wegtracé op de bodemkaart. (Bron: Archis II)

Afbeelding 3: Paleogeografische kaart (naar: Berendsen & Stouthamer 2001).

Afbeelding 4: Uitsnede uit de geomorfologische kaart. (Bron: Archis II)

Afbeelding 5: Uitsnede uit het kladastrale minuutplan, ca 1811-1832.

Afbeelding 6: Archeologische monumenten, IKAW en Archis-waarnemingen bij het wegtracé. (Bron: Archis II)

Afbeelding 7: Wegtracé op de kaart van Berendsen en Stouthamer.